

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ГРАД ГРАДИШКА
ГРАДОНАЧЕЛНИК

Обрађивач:
Одјељење за
друштвене дјелатности

И Н Ф О Р М А Ц И Ј А

О СТАТУСУ И ПОЛОЖАЈУ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА ЗА 2019. ГОДИНУ

Градишка, јун 2020. године

I – УВОД

Ратификацијом Оквирне конвенције за заштиту националних мањина Савјета Европе 2002. године БиХ је преузела обавезу да активном политиком, законима и другим актима ради на остваривању принципа утврђених Конвенцијом. БиХ је признала статус националне мањине за 17 мањинских зајеница. То су: Албанци, Црногорци, Чеси, Италијани, Јевреји, Мађари, Македонци, Нијемци, Пољаци, Роми, Румуни, Руси, Русини, Словаци, Словенци, Турци и Украјинци. Припадници мањина, поред права која уживају као и сви остали грађани, уживају додатну заштиту и права утврђена Оквирном конвенцијом, а нарочито у области историје, културе, обичаја, традиције, језика, писма, образовања, вјерских слобода и др.

Поштовање националних мањина, њихова сигурност, омогућавање друштвеног и културног развоја, те њиховог потпуног учествовања у јавном животу је један од највећих цивилизацијских стандарда и показатеља демократичности савременог друштва. На подручју града Градишка структуру становништва, поред три конститутивна народа чине и становници припадници националних мањина. Поред становника ромске популације, која је и најбројнија национална мањина, на подручју града живи и одређен број Црногораца, Пољака, Украјинаца, Нијемаца и других нација.

Националне мањине чији припадници тренутно живе на подручју града Градишка присутне су на овом простору вијековима. Различита историјска дешавања условљавала су у већој или мањој мјери долазак и насељавање припадника других народа. Према историјским подацима припаднике појединих мањина у одређеним временским периодима карактерише значајнији долазак на територију града Градишка.

Постоји више различитих дефиниција појма национална мањина од којих ниједна није опште прихваћена. У Закону о заштити права припадника националних мањина („Службени гласник Републике Српске“, број: 2/05) у члану 2. дата је дефиниција појма национална мањина.

Национална мањина у смислу овог закона је дио становништва-држављана Босне и Херцеговине и Републике Српске који не припадају ни једном од конститутивних народа, а сачињавају је грађани истог или сличног етничког поријекла, исте или сличне традиције, обичаја, вјеровања, језика, културе и духовности и блиске или сродне историјске прошлости и других карактеристика.

Узимајући у обзир и друге дефиниције појма националне мањине могу се дефинисати поједини битни заједнички елементи као што су : постојање бројчано мање групе људи, припадници групе изражавају осјећај солидарности ради очувања свога идентитета, припадници групе исказују тежњу за стварном и правном једнакости са већином, таква група је традиционално, дуже времена присутна на територији државе, елементи разликовања су језик, култура, обичаји, религија и/или етничко поријекло.

II – УДРУЖЕЊА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА ГРАДИШКА

Најизраженији облик окупљања и организовања припадника националних мањина представљају удружења националних мањина, која су формално-правно удружења грађана. Кроз такав облик организовања припадници националних мањина остварују своје активности у погледу очувања националног идентитета, језика, културе, традиције и обичаја при чему се те активности изводе кроз различите форме.

При изради информације, подаци о положају националних мањина прикупљени су од удружења која дјелују на подручју града, те из евиденција којима располаже Градска управа. У већини националних мањина, односно њиховим удружењима, ниво и обим ангажовања је различит за различите националне мањине у зависности од бројности чланова удружења, материјалних и новчаних могућности, као и испуњења других услова (простор, помоћ од стране матичне земље, помоћ од стране власти). Основу овог извјештаја сачињавају информације достављене од стране удружења националних мањина.

Удружење Пољака и пријатеља “МАК”

Од свог оснивања 2010. године удружење је интензивно радило на промовисању културног, вјерског и традиционалног живота Пољака на подручју града Градишка, промовисању Републике Пољске у окружењу, те промовисању Градишке у Пољској и другим државама гдје су чланови удружења боравили у посјетама. Главни центри рада удружења су мјеста гдје су Пољаци имали своје насеобине. То су Ћелиновац прва и тренутно једина Пољска насебина која још увијек иако увелико смањена посједује највећи број пољских кућишта, затим Церовљани и Трошељи. Сем ових мјеста пољско становништво живи на подручју Нове Тополе и Градишке. Удружење броји 118 пријављена члана.

Према подацима удружења на подручју града Градишка налазе се једине цркве у БиХ које су градили Пољски становници и као такве су од изузетне важности за Пољску националну мањину. Удружење организационо и финансијски помаже обиљежавање вјерских празника који су везани за пољске вјерске објекте на подручју града Градишка. Ти празници су св. Анте 13. јун (Трошељи), Госпа од Кармела 16. јул (Церовљани), св. Миховил 29. септембар (Ћелиновац), те прославе Ускрса са ускршњим играма (ускршње игре су туцијада, најљепше јаје и шикочење) и прослава Божића са подјелом пакетића најмлађима које се организује у Ћелиновцу за Пољаке са подручја града Градишка. Захваљујући раду у поменутих мјестима покренути су инфраструктурни пројекти на путним и вјерским објектима који се ту налазе. Удружење је аплицирало пројектима за ограђивање гробља и подизање капеле Госпе од Кармела у Церовљанима. Такође аплициран је пројекат за мултимедијални центар у просторијама удружења у Ћелиновцу.

Удружење се труди да кроз активности очувања пољске културе и традиције развија и туристичку понуду града Градишка и регије. Вођени тиме покренуте су разне иницијативе. Једна од тих иницијатива је одржавање Пирогјаде.

Пирогијада је фестивал који се организује сваке прве суботе у августу и он је централни културни догађај Пољака у Босни и Херцеговини. До сада је окупио сва пољска удружења из БиХ, представнике амбасаде Републике Пољске у БиХ, представнике града Градишка, општине Прњавор, представнике универзитета у Варшави, представнике среза Болеславице из Пољске, привредне делегације из тих мјеста и представнике културно-умјетничких друштава из Пољске, Србије и БиХ. На деветој Пирогијади 2019. године која је носила назив „Пољска прича, моја прича“ учествовала су удружења из РС те пољски војни батаљон који борави у БиХ.

Удружење такође учествује у пројекту Европске Уније под називом „Пут баштине“, који је усмјерен на развој туризма и повећање туристичке понуде на прекограничном подручју.

Захваљујући залагању удружења развијају се односи са свим народима на подручју града Градишка и шире, те се на тај начин утиче на разне активности, као што су: развијање свијести код припадника националних мањина и конститутивних народа из окружења о важности његовања културе и традиције као и богатству различитости, промоција сеоског туризма и потенцијала града Градишка, промоција домаћих производа, повезивању изгубљених фамилија и сличне активности.

Удружење Црногораца и пријатеља „ЛУЧА“ Градишка

Приликом оснивања, удружење је покушало да прикупи све релевантне и доступне податке, везане за Црногорце који живе на подручју града Градишка и дошло се до података да на подручју града данас живи око 100 породица које су рођене или воде поријекло из Црне Горе. Без детаљне опсервације терена не могу се прикупити потпуни подаци, па их треба узети са одређеном резервом. Мора се напоменути да су Црногорци на овим просторима присутни још из времена Турске владавине када су из Црне Горе због освете или других разлога били присиљени мијењати пребивалиште, презиме па чак и крсну славу. Из тих разлога веома је тешко утврдити ко води поријекло и коријене из Црне Горе без детаљног и студиозног истраживања.

Удружење Црногораца и пријатеља „ЛУЧА“ формирано је 2009. године. Црногорци који живе на подручју наше локалне заједнице желе да организовано одрже ближу везу са матицом, а такође кроз привредне, културне, спортске и друге облике дјеловања успоставе већу сарадњу између средине у којој живе и матице, те да организованим дјеловањем допринесу развоју локалне заједнице. Асимилацијом, која је евидентна данас се у много мањем броју становници поријеклом из Црне Горе изјашњавају као Црногорци. Тренутно је примјетна стагнација миграције Црногораца на ове просторе.

Канцеларија удружења отворена је за рад са заинтересованим странкама, по принципу информативно-услужног центра за све грађане. У току 2019. године поред великог броја редовних активности, удружење је остварило и низ других активности. Активности удружења према матици Црној Гори у протеклом периоду су биле знатно смањене у односу на претходне године због великог неслагања и противљења политици коју води садашња црногорска власт, те су тако и контакти са институцијама сведени на минимум или у неким сегментима и прекинути.

У априлу мјесецу удружење се прикључило наставку пројекта Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску у организацији Вијећа Европе, путем којег чланови удружења реализују активности које се односе на сарадњу и координацију институционалних капацитета националних мањина у БиХ. Такође удружење је учествовало на традиционалној манифестацији „Здраво фест“ у организацији града Градишка.

Рад удружења довео је до боље информисаности самих чланова удружења о њиховим правима, као и до боље информисаности комплетне средине са радом удружења. Проведене активности доприносе да се знатно више пажња посвети питању права националних мањина и њиховом бољем положају.

Удружење је остварило одличне контакте и сарадњу са Удружењем Црногораца „Монтенегро“ из Загреба, те са свим удружењима Црногораца из РС. У свом раду настоје да ојачају сарадњу и са удружењима других националних мањина у РС. Поред удружења из окружења остварена је сарадња и са Удружењем Европске дијаспоре Црногораца.

Велики проблем у реализацији планова удружења представља недостатак средстава и помоћи од стране матичне државе. Финансирање удружења је базирано на дотацијама из градског буџета које су редовне и помоћи привредних субјеката у реализацији појединих активности али и даље изостају дотације од стране републичког и државног нивоа које су предвиђене законом.

Удружење Рома Градишка

Домовина Рома је Билуџистан, област у северозападној Индији. Још у 10. вијеку Роми су почели напуштати своју домовину, тражећи боље услове за живот. Од тада започињу њихова стална путовања и номадски начин живота. У Европу су почели пристизати преко Мале Азије, затим преко Босфора на Балкан. Данас нема државе у којој не живе Роми. У Босну и Херцеговину Роми су највероватније дошли са Османлијама и трајно остали у њој. Свој номадски начин живота у потпуности су прилагодили животним условима који су карактеристични за ово подручје. С друге стране, нису сви Роми номади, јер већина Рома данас живи старосједилачким начином живота.

Основна дјелатност Удружења Рома Градишка састоји се у настојању његових чланова да штите етнички, културни, вјерски и језички идентитет Рома. Удружење је основано 05.10.2000. године и кроз досадашњи рад анимиран је велики број питања везаних за статус и положај Рома у друштву, како на нивоу локалне заједнице тако и на вишим нивоима власти, што је доприњело рјешавању значајних питања која су од виталног значаја за цјелокупну ромску популацију.

Удружење је протеклој години у ромским заједницама на подручју града Градишка проводило различите активности, тако су у сарадњи са осталим ромским удружењима имплементирани пројекти: унапређење општег и репродуктивног здравља Рома, обиљежен је 8. април- Међународни дан Рома, обиљежен је 2. август – дан сјећања на геноцид над Ромима у Другом свјетском рату и 5. новембар Свјетски дан ромског језика, заједно са члановима ромских

заједница спроведена је акција чишћења ромског гробља у Ровинама, обезбјеђени су хигијенских пакета за ромску заједницу.

Запошљавање припадника ромске националне мањине у тијесној је вези са стањем и резултатима у сфери образовања, важан сегмент активности на запошљавању је и питање смањење сиромаштва. Удружење је у протеклом периоду остварило сарадњу са Заводом за запошљавање Републике Српске, те су на том пољу постигнути значајни резултати. Канцеларија удружења отворена је за рад са заинтересованим странкама, по принципу информативно-услужног центра за све грађане, као и помоћи приликом остваривања законом утврђених права.

Цијенећи положај ромске популације, град кроз разне видове помоћи покушава да грађанима ромске популације обезбједи што квалитетнији начин живота. Овим се првенствено мисли на помоћ у школовању дјеце, лијечењу, измирењу комуналних обавеза, првенствено електричне енергије и сл. Део помоћи реализује се кроз буџетске ставке - помоћ ромској популацији и помоћ појединцима, а део помоћи реализује се путем Центра за социјални рад, који вршећи редовне активности из своје надлежности, пружа услуге свим становницима са подручја града, како припадницима конститутивних народа, тако и припадницима националних мањина. Потписаним Меморандумом о сарадњи између Вијећа Европе и Града Градишка, предвиђена је имплементација Romacted програма. Romacted програм представља заједничку иницијативу Европске Комисије и Вијећа Европе, која се имплементира на подручју Западног Балкана и Турске, са циљем промовисања доброг управљања и оснаживања Рома на локалном нивоу.

Рад Удружења Рома и осталих релевантних актера резултирао је да су Роми на подручју наше локалне заједнице великим дијелом стамбено збринуте али је неопходно и потребно радити на објезбеђењу инфраструктуре. Потребно је истаћи да сва дјеца ромске популације према сазнањима удружења похађају основну школу а у сарадњи са средњим школама олакшан им је упис истих.

Удружење Украјинаца „Верховена“ Градишка

Кад је ријеч о Украјинцима потребно је истаћи да је прво украјинско друштво под називом "Русинска читаоница друштва Просвита" основано 1909. године. Ту је почео први културно просвјетни рад украјинаца у Босни и Херцеговини. Удружење Украјинаца "Верховена" Градишка основано је 04.12.2011. године и од тада тежи испуњењу основних циљева: његовање и развој културне баштине украјинског народа, његовање и развој пријатељства и солидарности међу људима, припрема и организација културно-умјетничких програма, организовање јавних наступа на којима чланство испољава своје умјетничке, естетске и етичке вриједности, учествовање на смотрама, фестивалима и другим аматерским манифестацијама, давање признања својим члановима и другим лицима за њихов допринос у развоју рада удружења.

Поводом обиљежавања Ускрса чланови удружења су направили презентацију и избор најљепше обојеног и украшеног јаја пред црквом св. Јозефа у Церовљанима. Такође је поводом познатог украјинског обичаја хахилку, који се приређују на ускрсним недјељама уприличен културно-умјетнички програм који

се састоји од плесова, игара и драмских сцена који ће по вјеровању намамити прољеће и отјерати зиму.

Задње недеље мјесеца маја у Церовљанима обиљежен је празник Марије Царице, након богослужења у цркви, одржана је смотре фолклора као и презентација и дегустација националних јела. Том приликом је издат каталог украјинских народних ношњи. Удружење Украјинаца „Верховена“ Градишка учествовало је на централној смотри украјинског фолклора у Кули, октет који броји осам пјевача, који изводе украјинску народну музику уз музичку пратњу престабио се кратким концертом. Поред овог наступа удружење је учествовало на: Данима украјинске културе у Вуковару; Међународној смотри украјинског културно-умјетничког стваралаштва „Червона калена“ у Деветини; Фестивалу националних мањина „Мала Европа“ у Прњавору.

Украјинци на подручју града Градишка углавном знају украјински језик који се говори у цркви, породици и удружењу. Вјерски обреди се обављају на украјинском језику, црква и удружење су ти који их окупљају и организују разна дружења гдје се изводе познате украјинске игре и пјесме, као и активности које његују украјинску културу и обичаје. Украјинци су се интегрисали у друштво, што не значи да су се и асимилирали, они су вјерни чувари украјинског идентитета у многим сегментима. Сарадња са локалном заједницом која је остварена у 2019. години је на завидном нивоу али и даље постоје тешкоће са којима се удружење сусреће а то су: недостатак новца, мало политичко учешће, недовољна информисаност чланова, мала укљученост у друштвени живот и др.

III – ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Све националне мањине, живећи кроз вијекове на територији Републике Српске, односно града Градишка, доприносе су, а и данас доприносе општем друштвеном, економском и културном развоју своје садашње домовине. Међусобни утицај националних мањина и конститутивних народа је велики и обогаћује све народе и националне мањине.

Удружења националних мањина кроз своје задатке и циљеве унапређују стварну једнакост између конститутивних народа и националних мањина, његују идентитет националног поријекла, стварају услове за његовање и очување језика, обичаја, културе и вјероисповјести, пружају помоћ припадницима националних мањинама у организовању и њиховој активности и јачају сарадњу са матичним земљама посредством амбасада и дипломатских представника у БиХ.

Финасирање активности припадника националних мањина, односно удружења, спроводе се путем финасирања из буџета БиХ, РС, локалних заједница, донација правних и физичких лица и пројектним активностима. Како и даље изостају дотације од стране републичких и државних институција, финансирање у великој мјери не задовољава потребе припадника националних мањина, а што се директно одражава на квантитет и квалитет самих активности.